

RAJZ ÉS RAJZOLÁS – GONDOLATOK SZÍJ KAMILLA MUNKÁIRÓL

- rajz -

SzÍj Kamilla minimalista alkotásaiban egyaránt felfedezhetők a modernizmus – Irving Sandler szavaival élve – „klasszicista” (probléma-centrikus) irányzatának vonásai és a kortárs művészet törekvései. Ez a kettősség alkotói módszereiben is jól leképeződik. Kezdetben olyan sokszorosító grafikai lapokat készített, amelyek – a technika kényszere folytán – óhatatlanul zárt kompozíciókként jelentek meg. Ám úgy tűnik, Kamilla egyszerre vágyik a rendre és a szabadságra. A zárt kompozíció (be)zártságát azzal oldotta fel, hogy a sokszorosított (tehát egyforma) lapokat különböző szisztémák szerint elforgatva rendezte kompozíciókká. Feloldva így az eredeti zárttságot, egy rendezői elv révén kinyitotta rajzait a végtelenbe. Ez a gesztus a szisztematikus (például a brit Systems) művészekkel rokonítja, akik racionális elvek mentén közelítettek a művészethez, és akiket a „rend” és „rendetlenség”, a konstrukció és dekonstrukció, a bezárttság és nyitottság problémakörei foglalkoztattak.

SzÍj Kamilla „átrendező” alkotói módszerét szabadkézi rajzok esetében is alkalmazta, ám itt már a dolog új irányt is vett, mert kilépett a sokszorosító technika korlátaiból, egy élő, organikusan alakuló folyamattá változott. Amikor egy alkalommal a Karton Galériában tartott művészeti műhelyfoglalkozást, absztrakt rajzainak világához hozta közelebb a résztvevő gyerekeket, amikor megtanította őket „SzÍj Kamilla képeket készíteni”. Kiindulásként mindenki kapott négy négyzetes papírt, amire húztak egy több négyzeten is áthaladó vonalat. Miután „elindult az első vonal”, összekeverték a négyzeteket, így mindegyikre az eredeti vonalnak egy-egy szakasza került. Ezeket a papír szélétől tetszőlegesen folytatták a szomszédos papíron – „felvették a vonalat”, ahogy Kamilla nevezte ezt az eseményt. Egy-egy gyerek végig ugyanazzal a színnel rajzolt. Egy idő után egyes négyzeteiket másokéval kicserélték, és a kapott négyzeteket saját színükkel folytatták. Így nem csupán sűrűbb, de színben is gazdagabb, „teresebb” lett a rajz.

Amikor már kellő sűrűségű volt a vonalszövet, a sok azonos méretű négyzetet lerakták a földre, egy összefüggő nagy képet alkotva belőlük. Helyenként egy-egy üres négyzetet is beiktattak, majd folytatták a munkát. Most már egymás rajzán is felvették a vonalat, és ílymódon növesztették, gazdagították a rajzot. Így felülről nézve más perspektívába kerül a munka, más jelentést kapnak az addig külön-külön látott, fejlesztett lapok. A vonalak mozgása az őket létrehozó test mozgása által még átélhetőbbé válik.

Igazi konceptuális mű született: az alap-konceptió, egy logikailag felépített rendszer keretében spontán működő gyermeki cselekvés eredményeként jött létre a kötöttség és a szabadság (vagy a tervszerű és a véletlen egyvelege), amolyan strukturált káosz. Ráadásul több különböző ember sok kis döntése vagy öntudatlan spontán cselekvése írta ki, tette láthatóvá az alkotó által meghatározott szerkezetet, hasonlóan ahhoz, amikor a virágcserepet sűrűn behálózó gyökérzet felveszi a cserép formáját.

Ugyanezen alkotói módszer ismét újabb műhöz vezetett, amikor megalkotta számítógépes rajzoló programját. Itt a technika folytán a rajzolás ismét – a sokszorosító grafikához hasonlóan – áttételesebb tevékenységgé válik. Már nem elsősorban az elkészítésben lesznek társ-alkotók a nézők (ez a szerep itt a program elkészítőjének jutott), hanem a variációk létrehozásában. Ez esetben az alkotás nem anyagból való létrehozásként értelmeződik, hanem a döntéshozásokra helyeződik a hangsúly, az alkotás, a mű maga elanyagtalonodik, virtuálissá válik. A művész segítségével az aktív, kreatív befogadók részesei lehetnek a csodának, amit a variációk végtelenje jelent.

Szj Kamilla korábbi grafikai installációi, amiket a hol szabad, csak az alkotó belső késztetéseit követő mozgásnyomok, hol pedig valami beazonosíthatatlan szerkezetet sugalló vonalak által birtokba vett papírlapokból állított össze, számomra a kolam-okat idézik, azokat a zárt, szimmetrikus díszítő mintákat, amelyeket dél-Indiában és némely szomszédos országban reggelente az asszonyok kőporral a házuk elé a földre rajzolnak, hogy ily módon idézzék meg a rend szellemét. Fontos különbség azonban, hogy a kolam zárt minta, ami valamilyen szimmetrikus elv alapján szerveződik, amitől könnyen átlátható, így biztosságot, gazdagságot sugall, vagyis első pillantásra vonzó a néző számára. Szj Kamilla rajzai viszont nem ornamentikák, azokban csak az elmélyültebb szemlélődés során tárul fel ez a rend.

– rajzolás –

Míg az előzőekben leírt rajz-installációk a jövőről szólnak, a szabadkézi rajzok másik típusa a jelenre vonatkozatható. Nem véletlen, hogy az előbb leírt installáció a sokszorosító grafikai eljárásból nőtt ki. A sokszorosító technika tervezett munkát igényel. Ha a kép maga nincs is meg az alkotó fejében már a munka kezdetén, akkor is számos munkafázist kell meghatározott sorrendben elvégeznie ahhoz, hogy vonalai láthatóvá váljanak a papíron. Vagyis a közvetítő médium egyben késlelteti is a megvalósulást, a pillanatnak, a rögtönzésnek szűk határokat szab, van benne egy bizonyos – szó szerint véve is – eltávolító effektus.

A művek másik csoportjába a folyamatrajzok tartoznak. Ezek lényege az azonos ismétlődő elemek (képi motívumok) sokasága egy jól érzékelhető, átlátható szerkezetbe rendezve. Szj Kamilla legutóbbi, *Folyamatrajz* című alkotásán a zárt, jól definiálható modulok – a szabadkézi rajzolás ellenére – szinte teljesen egyformák, és kapcsolatuk is szabályos. Már pusztán nézésük is magába vonzza a nézőt és szinte átélheti az egységek monoton ismétlődéséből adódó pszichikai hatást. A modalitásváltás élményét élheti át, aki kellő időt tölt a kép előtt. Szinte repetitív zenei élményben lehet része: „hallja a képet”.

Megsokszorozódik ez az élmény, ha mi magunk alkotó befogadóvá válunk és részt veszünk a rajz létrehozásában. Persze igazi átélés csak akkor jön létre, ha „belemegyünk a játékba és betartjuk a szabályt: azt, hogy az elemek egy sarkukkal össze kell, hogy érjenek. Játék ez, amennyiben önként vállaljuk fel a szabályokat és így létrehozunk, folytatjuk azt a szálát, amelyre a „konzervdoboz” modulok felfűződnek.

Egyetlen elem, szó, ima, mozdulat folyamatos, megszakítás nélküli végtelen ismételtetése különös hatással van az emberre: miközben nagy koncentrációval nagyon „ott kell lennie”, az egyenletes, folyamatos tevékenység révén egyúttal kiszakad a jelenből. Az aktuális környezet erre az időre megszűnik létezni, mintegy elemelkedik ettől és egy más dimenzióba kerül. Ez számos kultúrában megjelenik a törzsi táncoktól, a mantrák ismételtetéséig¹, a sámánok révületéig², a zsidók imádság közbeni hajladozásáig.³

Ez a minimalista alkotás most, hogy a művész felajánlja: megosztja a rajz létrehozásában való részvétel élményét a nézőkkel, egyúttal konceptuális alkotássá is változik.

A művész továbbra is az alkotója, kitalálója marad (ezért nevezzük művésznek), ám lemond a személyes kézjegyről, a mű létrehozásába másokat is bevon. Végeredményben egy korábbi munkájára épülő újabb művet hoz így létre, amely a *Do it* (angol: tedd, csináld) típusú anyagta-
lan konceptuális alkotások körébe tartozik. A *Do it* olyan konceptuális művek gyűjteményének elnevezése, melyet Hans Ulrich Obrist és Christian Boltanski koncipiáltak. Az alkotások maguk csupán művészek utasításai, amik alapján bárki megvalósíthatja azokat. Ilyen alkotások bemutatásával kortárs kiállítóhelyeken találkozhat a közönség.

Az ilyen akció persze csak a nyitott befogadó számára válik élménnyé. Aki viszont megérez valamit ebből a varázslatos „elemelkedésből”, az talán azon is elgondolkodik, amiről Örény István írt *Az élet értelme* című egypercesében:

„Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűzünk, abból lesz a paprikakoszorú.

Ha viszont nem fűzzük fel őket, nem lesz belőlük koszorú.

Pedig a paprika ugyanannyi, éppoly piros, éppoly erős. De mégse koszorú.

Csak a madzag tenné? Nem a madzag teszi. Az a madzag, mint tudjuk, mellékes, harmadrangú valami.

Hát akkor mi?

Aki ezen elgondolkozik, s ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem helyes irányba haladjanak, nagy igazságoknak jöhet a nyomára.

-
- 1 A mantra mágikus formula (hang, szótag, szó vagy rövidebb mondat, ill. szavak sorozatának ismételtetése), vallásos szöveg, fohász, varázsigé, vallásos misztikus mondat, ill. költemény, amely a védikus hagyományra volt jellemző. Egyes szómagyarázatok szerint jelentésének az „oltalom”-hoz van köze, mások szerint a mantra az elménktől való felszabadítás eszköze. Eredeti értelemben a mantra ismételtetése valamilyen spirituális változást mozdít elő (az elme felszabadítására).
  - 2 A ritmikus dobszó hipnotikus ritmusa (kb. 3-4 Hz) segítette a sámánt annak a tudatállapotnak a kialakulásában, amely a gyógyításhoz, jósláshoz elengedhetetlen volt.
  - 3 Ennek két magyarázata lehetséges
1. Istent teljes lényünkkel tiszteljük / imádjuk. Agyunk, szívünk és szánk beszéd által fejezi ki imádatunkat, a test többi része pedig mozgással. A legkisebb izom is részt vesz amikor Teremtőnkhez kapcsolódunk imádság által.
2. A Példabeszédekben azt olvashatjuk, hogy az ember lelke Isten egy gyertyája. S a gyertya lángja folyamatosan táncol, ahogy próbál elszakadni a kanóctól és feljebb emelkedni. Ehhez hasonlóan az ember is fel akar emelkedni Istenhez, főleg imádság közben. S testünk is ezt tükrözi, amikor előre-hátra hajladozva a gyertyaláng táncát idézi.